7. Rothblatt, S & Wittrock, B 1993, *The European and American University since 1800: Historical and Sociological Essays*. Cambridge : Cambridge University Press.
8. Scott, JC 2006, 'The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations', *The Journal of Higher Education. Special Issue : Moving into the Next 75 Years*, 77 (1), pp. 1–39.
9. Wittrock, B 2001, 'Social Theory and Global History : The Three Cultural Crystallizations', *Thesis Eleven*, 65, pp. 27–50.

References:

1. Zhyzhko, TA 2013, *Filosofiia akademichnoi osvity (Philosophy of Academic Education)*. Kyiv : Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova.
2. Poliakov, MV & Savchuk, VS 2004, *Klasychnyi universytet: evoliutsiia, suchasnyi stan, perspektyvy (Classical University: Evolution, Current State, Prospects)*, Kyiv : Heneza.
3. Prolieiev, S 2005, 'Kulturno-istorychne poklykannia universytetu (Cultural and Historical Vocation of the University)', u: *Poklykannia universytetu: zbirnyk naukovykh prats* [red. Homilko, O], Kyiv : Yanko, s. 31–38.
4. Baudrillard, J 2000, *Passwords*. Available from : <https://dokumen.pub/passwords-9781859844632-1859844634-9781859845974-1859845975.html>. [27 September 2025].
5. De Ridder-Symoens, H 1992, *A History of the University in Europe. Volume I: Universities in the Middle Ages*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Jaspers, K 1949, *The Origin and Goal of History*. Available from : <https://mercaba.org/SANLUIS/Filosofia/autores/Contempor%C3%A1nea/Jaspers/The%20origin%20and%20goal%20of%20History.pdf>. [28 September 2025].
7. Rothblatt, S & Wittrock, B 1993, *The European and American University since 1800: Historical and Sociological Essays*. Cambridge : Cambridge University Press.
8. Scott, JC 2006, 'The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations', *The Journal of Higher Education. Special Issue : Moving into the Next 75 Years*, 77 (1), pp. 1–39.
9. Wittrock, B 2001, 'Social Theory and Global History : The Three Cultural Crystallizations', *Thesis Eleven*, 65, pp. 27–50.

Прорецензовано / Reviewed *2.10.2025*
Рекомендовано до друку / Recommended for publication *16.10.2025*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.55(7-10)-8
УДК 1:7.01:37.013.42

ТЕХНІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК МИСТЕЦТВО БУТИ: ДО ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ (ФІЛОСОФСЬКО-ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

С. Г. Корнієнко

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *Звернення до питання технічної творчості як мистецтва бути обумовлено наявними трансформаційними процесами, які переживає людство в умовах технологізації сучасності. Це дозволяє говорити про формування людини технологічної, яка не лише є творцем техніки, а продовжує себе в ній. Водночас засоби й форми технічної дії визначаються не лише вимогами спільноти, а внутрішнім етичним вибором самої людини. Як джерело суспільного розвитку, techne розкриває людину як деміурга, який створює нові форми буття, водночас справжня унікальність техніки в її амбівалентності: удосконалення – руйнування. Тому кінцева мета техніки повинна полягати не лише в обґрунтуванні функціональної ефективності існування соціальної спільноти, а й удосконаленні самого буття. Це визначає головне завдання сучасної культури, яке полягає у зміні вектору технічної творчості. Ідеться*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

про хибність розуміння останньої виключно в межах прикладної практики.

Постановка проблеми. *Принцип екологічного виховання спрямований на формування в особистості ціннісного ставлення до природи. Це унеможливлює розуміння останньої виключно як ресурсу для забезпечення потреб людини. Цей принцип є підґрунтям формування етики спів-буття і спів-творення, що поєднує любов до рідної землі, відповідальність за збереження природного і культурного буття та готовність до захисту Батьківщини. Технічна творчість у цьому контексті постає як форма практичної реалізації патріотизму, де творення / технічна творчість має моральний та національний вимір.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Філософський вимір технічного буття був розроблений у працях М. Гайдеґґер, Ф. Дессауера, Ж. Еллюля, Е. Каппа, М. Мамфорда, Л. Уайта, а також у пізніших концепціях А. Ґелена, Г. Йонаса, та Е. Фінберга, чиї ідеї продовжують впливати на сучасний науковий і гуманітарний дискурс. Ідея сродної праці Григорія Сковороди як шлях духовного самопізнання та реалізація внутрішньої свободи дозволяє звернутися до технічної творчості як до мистецтва бути сучасної людини. Питання технічної творчості у вітчизняній філософсько-педагогічній думці розглядається в контексті формування творчої особистості та гуманістичної спрямованості освіти. Насамперед це дослідження Л. Бивалькевича, В. Воронкової, Є. Говорова, О. Дольської, О. Мурач, Н. Радіонової та інших.*

Постановка завдання. *Метою статті є філософсько-онтологічне обґрунтування технічної творчості як мистецтва бути, у якому технічна дія постає формою духовного самоствердження людини лише за умови етичного та екологічного спів-буття з навколишнім світом. Відповідно до поставленої мети, у дослідженні визначено такі завдання: по-перше, окреслити духовно-гуманістичний потенціал технічної творчості як способу самотворення людини; по-друге, обґрунтувати екологічно-гуманістичні аспекти технічної дії у контексті технічної творчості відповідно до принципу колективної відповідальності за спільне буття; по-третє, визначити потенціал технічної творчості в контексті національно-патріотичного виховання як чинника формування креативної, відповідальної та національно свідомої молоді.*

Виклад основного матеріалу дослідження. *Техніка виступає джерелом розвитку суспільства, зумовлюючи низку суперечностей, серед яких варто назвати формування людини технологічної. Остання постає деміургом технічного світу, визначає засоби, форми та цілі техно-технологічної діяльності й водночас постає залежною від нього. Технічна творчість втілює прагнення людини віднайти опертя у світі через дію, виступає формою онтологічного самоздійснення людини, яка, підкорюючи природу, прагне подолати власну неспеціалізованість (А. Гелен) і тим самим протистоїть природі. Технічна творчість може бути витлумачена як форма дієвого читання світу (П. Фрейре), як процес, у якому людина не лише розкриває буття речей, а й надає їм нових смислів через власну відповідальну дію. Освіта, таким чином, є не передаванням знань, а процесом самотворення, у якому навчання й життя зливаються в єдиний досвід розуміння світу. Ключовим завданням сучасного освітнього процесу є формування в молоді не лише соціальних компетентностей, а й життєвого досвіду, укоріненого у духовно-культурній традиції українського народу. Освіта покликана плекати громадянську свідомість, моральну відповідальність і екологічну культуру, з метою становлення людини, здатної до відповідального спів-буття у світі.*

Висновки. *Виховний потенціал технічної творчості полягає у формуванні здатності людини мислити конструктивно й відповідально, долаючи спокусу механічної ефективності. Залучення до технічної діяльності формує досвід спів-буття, у якому процес творення світу речей / артефактів не повинен руйнувати спільно-світ людини і природи; технічна творчість безперечно пов'язана із створенням і ствердженням національної спільноти. Саме в цьому вимірі технічна творчість перетворюється на морально-виховну дію, у якій формується людина, яка творить майбутнє своєї держави й культури. Технічна творчість виступає онтологічною подією присутності людини у світі й водночас формою її самореалізації.*

Ключові слова*: людина; технічна творчість; techne; етика відповідальності;*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

екологічна свідомість; олюднення природи; національно-патріотичне виховання; філософія дії.

TECHNICAL CREATIVITY AS THE ART OF BEING: TOWARDS THE ISSUE OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION (PHILOSOPHICAL AND ECOLOGICAL ASPECT)

Svitlana Korniinko

Abstract.

Relevance of the research. *The appeal to the issue of technical creativity as the art of being is determined by the ongoing transformational processes that humanity experiences under the conditions of technological modernity. This makes it possible to speak about the formation of the technological human — a being who is not only the creator of technology but also continues themselves within it. At the same time, the means and forms of technical action are defined not only by the requirements of the community but also by the inner ethical choice of the individual. As a source of social development, techne reveals the human as a demiurge who creates new forms of being, while the true uniqueness of technology lies in its ambivalence — improvement and destruction. Therefore, the ultimate goal of technology should consist not only in substantiating the functional efficiency of social existence but also in the perfection of being itself. This defines the main task of modern culture — to change the vector of technical creativity, overcoming the fallacy of understanding it exclusively within the limits of applied practice.*

Problem statement. *The principle of ecological education is aimed at fostering in the individual a value-based attitude toward nature. This makes it impossible to perceive nature solely as a resource for satisfying human needs. This principle serves as the foundation for the formation of an ethics of co-being and co-creation, which unites love for one's native land, responsibility for the preservation of natural and cultural existence, and readiness to defend the Homeland. In this context, technical creativity emerges as a form of the practical realization of patriotism, where creation — or technical creativity — acquires both moral and national dimensions.*

Analysis of recent research and publications. *The philosophical dimension of technical being was developed in the works of M. Heidegger, F. Dessauer, J. Ellul, E. Kapp, L. Mumford, and L. White, as well as in the later concepts of A. Gehlen, H. Jonas, and E. Finberg, whose ideas continue to influence contemporary scientific and humanitarian discourse. The idea of congenial labour (srodna pratsia) proposed by Hryhorii Skovoroda — as a path of spiritual self-knowledge and the realization of inner freedom — enables an interpretation of technical creativity as the art of being of the modern human. The issue of technical creativity in Ukrainian philosophical and pedagogical thought is examined in the context of forming a creative personality and promoting the humanistic orientation of education. Notably, this topic has been developed in the studies of L. Byvalkevych, V. Voronkova, Ye. Hovorov, O. Dolska, O. Murach, N. Radionova, among others.*

Research task. *The purpose of the article is to provide a philosophical and ontological justification of technical creativity as the art of being, wherein technical action appears as a form of human spiritual self-affirmation only under the condition of ethical and ecological co-being with the surrounding world. In accordance with this aim, the study sets out the following objectives: first, to outline the spiritual and humanistic potential of technical creativity as a mode of human self-creation; second, to substantiate the ecological and humanistic aspects of technical action within the context of technical creativity, in accordance with the principle of collective responsibility for shared being; and third, to determine the potential of technical creativity in the context of national and patriotic education as a factor in forming a creative, responsible, and nationally conscious youth.*

Main material presentation. *Technology serves as a source of social development, giving rise to a number of contradictions, among which one should mention the formation of the technological human. This figure emerges as the demiurge of the technical world — defining the means, forms, and goals of techno-technological activity — while simultaneously becoming dependent on it. Technical creativity embodies the human striving to find grounding in the world through action; it represents a form of ontological self-realization in which the human, by mastering nature, seeks to overcome their own non-specialization (A. Gehlen), thereby standing*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

in opposition to nature. Technical creativity can thus be interpreted as a form of active reading of the world (P. Freire), a process in which the human not only reveals the being of things but also bestows upon them new meanings through responsible action. Education, in this perspective, is not the transmission of knowledge but a process of self-creation, in which learning and living merge into a single experience of understanding the world. The key task of contemporary education is to cultivate in young people not only social competences but also life experience rooted in the spiritual and cultural tradition of the Ukrainian people. Education is therefore called to nurture civic consciousness, moral responsibility, and ecological culture, with the aim of shaping a person capable of responsible co-being in the world.

Conclusions. *The educational potential of technical creativity lies in the formation of a person's ability to think constructively and responsibly, overcoming the temptation of mechanical efficiency. Engagement in technical activity cultivates the experience of co-being, in which the process of creating the world of things and artefacts must not destroy the shared world of the human and nature. Technical creativity is inseparably connected with the creation and affirmation of the national community. In this dimension, it transforms into a moral and educational act through which the individual becomes a creator of the future of their state and culture. Technical creativity thus appears as an ontological event of human presence in the world and, at the same time, as a form of self-realization.*

Keywords: *technical creativity, techne, ethics of responsibility, ecological consciousness, humanization of nature, national-patriotic education, philosophy of action, ecological humanism.*

Актуальність теми дослідження. Звернення до питання технічної творчості як мистецтва бути обумовлено наявними трансформаційними процесами, які переживає людство в умовах технологізації сучасності. Це дозволяє говорити про формування людини технологічної, яка не лише є творцем техніки, а продовжує себе в ній. Водночас засоби й форми технічної дії визначаються не лише вимогами спільноти, а внутрішнім етичним вибором самої людини. Як джерело суспільного розвитку, *techne* розкриває людину як деміурга, який створює нові форми буття, водночас справжня унікальність техніки в її амбівалентності: удосконалення – руйнування. Тому кінцева мета техніки повинна полягати не лише в обґрунтуванні функціональної ефективності існування соціальної спільноти, а й удосконаленні самого буття. Це визначає головне завдання сучасної культури, яке полягає у зміні вектору технічної творчості. Ідеться про хибність розуміння останньої виключно в межах прикладної практики.

Здійснення дослідження технічної творчості у контексті принципу відповідальності людини за наслідки власного творення повертає техніці онтоантропологічного вимір. Обґрунтування технічної творчості як мистецтва бути, як особливої форми духовно-практичного досвіду, дозволяє обґрунтувати техніку не як чинник відчуження, а як поле онтологічної участі людини у світі, що нерозривно пов'язано із поняттям рідної землі та Батьківщини.

Постановка проблеми. Технічна творчість розкриває себе як спосіб духовної присутності людини у бутті, виявляє глибинну єдність мислення та дії, через яку техніка перестає бути нейтральним інструментом і набуває етичного змісту. Актуальність дослідження визначається потребою осмислення технічної діяльності як соціокультурної практики, яка формує світоглядні настанови сучасної молоді у контексті глобальних технологічних змін.

Принцип екологічного виховання, зазначений у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, передбачає формування в особистості ціннісного ставлення до природи [1]. Це має особливе значення для сучасного українського суспільства, адже є основою формування етики спів-буття і спів-творення, що поєднує любов до рідної землі, відповідальність за збереження природного і культурного буття та готовність до захисту Батьківщини. Технічна творчість у цьому контексті постає як форма практичної реалізації патріотизму, де творення технічних рішень має моральний та національно значущий вимір.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Технологічний детермінізм XX століття абсолютизував феномен техніки, підпорядкувавши йому соціальний простір і логіку культурних трансформацій. Філософський вимір технічного буття був розроблений у працях М. Гайдеґґер, Ф. Дессауера, Ж. Еллюля, Е. Каппа, М. Мамфорда, Л. Уайта, а також у пізніших концепціях А. Ґелена, Г. Йонаса, та Е. Фінберга, чиї ідеї продовжують впливати на сучасний науковий і гуманітарний дискурс. Так, Ф. Дессауер розглядає технічну творчість як форму участі людини у божественному задумі буття [7]. На його думку, кожен технічний винахід є не лише здійсненням техніко-технологічної дій, а й способом реалізації ідеї, що вже потенційно закладена у структурі світу. Людина, створюючи технічний об'єкт, ніби відкриває те, що приховано в онтологічній можливості реальності, тим самим долучаючись до творчої логіки універсуму. У цьому сенсі техніка має теологічно-онтологічний вимір, постає як реалізація можливого, як дія, у якій людська воля співзвучна духовному порядку буття. Технічна творчість, як вияв духовної сили людини, набуває метафізичного значення.

Онтологічний вимір техніки надано М. Гайдеґґером. У сенсі розмислів філософа, техніка перестає бути зовнішнім інструментом і стає формою буття, через яку людина сама себе розкриває і водночас обмежує. Йдеться не стільки про небезпеку технічних об'єктів, як насамперед про можливість формування квазі-пізнання, унаслідок чого людина більше не є спів-дієвцем у відкритті світу. Людині "може бути відмовлено увійти в більш оригінальне розкриття і, отже, пережити поклик більш первинної істини" [10, p. 28]. У цьому полягає парадокс техніки: вона провокує людину до можливості панування над світом, але водночас закриває від неї саму істину буття. Мистецтво, яке є спорідненим техніці й водночас протистоїть їй, здатне подолати цю суперечність, адже відкриває людині шлях до справжнього творення й повертає останню до її онтологічної сутності.

Ф. С. Александратос за допомогою категорії *дія* розглядає процес *олюднення* природи через тілесну, цілеспрямовану активність людини. Головною тезою постає думка, що олюднення природи не є пануванням над нею, а процесом взаємного формування світу й суб'єкта. "По-перше, людина гуманізує природу; тобто вона перетворює її в те, що служить їй самій… По-друге, людина гуманізує в собі природу в ході тривалого цивілізаційного прогресу, яким займається людський вид. Нарешті, сама людина є гуманізатором природи, будучи вискочкою з тваринного світу; у людині природа стає гуманною" [6]. У контексті технічної творчості як дії / соціокультурної практики, спрямованої на перетворення світу, особливого значення набуває принцип відповідального ставлення до природи-Землі, що артикулює питання турботи людини про збереження власного буття.

Ідея сродної праці Григорія Сковороди як шлях духовного самопізнання та реалізація внутрішньої свободи, дозволяє звернутися до технічної творчості як до мистецтва бути сучасної людини. Питання технічної творчості у вітчизняній філософсько-педагогічній думці розглядається в контексті формування творчої особистості, гуманізації освіти та розвитку інженерно-технічного мислення. Ця проблематика посідає важливе місце у працях Л. Бивалькевича, В. Воронкової, Є. Говорова, О. Дольської, О. Мурач, Н. Радіонової та інших, які підкреслюють, що технічна діяльність у процесі навчання є не лише сферою професійної підготовки, а й простором формування духовності людини.

Постановка завдання. Метою статті є філософсько-онтологічне обґрунтування технічної творчості як мистецтва бути, у якому технічна дія постає формою духовного самоствердження людини лише за умови етичного спів-буття з навколишнім світом. Відповідно до поставленої мети, у дослідженні визначено такі завдання: по-перше, окреслити духовно-гуманістичний потенціал технічної творчості як способу самотворення людини; по-друге, обґрунтувати екологічно-

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

гуманістичні аспекти технічної дії у контексті технічної творчості відповідно до принципу колективної відповідальності за спільне буття; по-третє, визначити потенціал технічної творчості в контексті національно-патріотичного виховання як чинника формування відповідальної та національно свідомої молоді.

Методологічну основу дослідження становлять герменевтичний, феноменологічний та аксеологічний підходи. Герменевтичний підхід дав змогу виявити антропологічні й ціннісні смисли технічної діяльності. Феноменологічний підхід забезпечив аналіз досвіду технічної дії як способу розкриття буття людини у світі, зокрема через поняття плоті світу. Застосування аксеологічного методу дозволило визначити духовно-моральний і гуманістичний потенціал технічної творчості у просторі формування культури відповідальності й турботи про буття.

Виклад основного матеріалу дослідження. У перекладі з грецької поняття *техніка* (грец. *τέχνη*, лат. *techne*) означає передусім мистецтво й майстерність. У цьому первинному контексті техніка постає як спосіб розкриття творчої природи людини і є одним із визначальних чинників формування й динаміки культури. Поняття *techne* дозволяє визначити рівень розвитку цивілізації в історичній генезі, артикулюючи буттєву здатність людини творити світ.

Техніка виступає джерелом розвитку суспільства, що водночас підкреслює амбівалентність фігури людини, унікальність якої полягає в тому, що остання постає деміургом технічного світу, визначаючи засоби, форми та цілі його здійснення й водночас постає залежною від нього. Це прагнення може бути символічно окреслене через архетипічні образи Дедала, Ікара та Прометея, які уособлюють різні виміри творчої активності людини. Дедал уособлює ідею техніки як мистецтва міри й гармонізації, де майстерність узгоджується з природним ладом речей. Ікар репрезентує спокусу перевищення, бажання людини вийти за межі природного буття й досягти надлюдських висот, що несе в собі ризик саморуйнування. Прометей, своєю чергою, є символом переходу від природного до технічного способу існування, моменту, коли людина осягає власну силу перетворювати світ

Варто зазначити, що для Аристотеля саме рука людини постає *інструментом інструментів*, який долає межі виключно фізичної дії, перетворюючи світ і водночас саму людину; виступає медіатором між природним і штучним світом, відкриваючи простір нового / технічного буття людини. Дії руки як інструмента постають антропопрактикою, яка посилюється технічною дією і спрямована на зміну людського буття. У цьому сенсі, технічна творчість є інструментом духовного самотворення людини, пробуджуючи нові смисли буття. У процесі творення технічного об'єкта, як поєднання мислення та дії, людина структурує власне буття.

У контексті розмислів Арістотеля ремісник (особливо в економічній / побутовій сфері) виступає як *знаряддя* дії, як функціональний виконавець волі іншого. Технічна майстерність постає соціально інструменталізованою й редукованою до служіння чужій меті. "Та коли з двох об'єктів один служить засобом, другий – метою, то між ними немає нічого спільного, за винятком тільки того, що один об'єкт грає при цьому активну, другий – пасивну роль. У такому співвідношенні перебувають, наприклад, усякий інструмент та робітник і вироблена цим інструментом та робітником продукція" [2]. Проте вимір техніки як результату онтологічно-творчої діяльності людини допомагає змінити фігуру людини як ремісника (у сенсі інструменталістського підходу) на фігуру творця / суб'єкта-дієвця.

Отже, не можна розуміти людину виключено як користувача інструментів / техніки. Інструмент не має власної онтологічної автономії, його сенс відкривається лише у відношенні до майстра. Тому людина-творець не є знаряддям у підлеглому сенсі, а радше тим, хто долає інструментальність дії, надаючи їй духовної мети. У перетворенні механічної дії на акт буттєвого самоствердження людини й постає онтологічний смисл творчості. Техніка в такому контексті є не лише продовженням

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

руки, а й вираженням прагнення людини до реалізаціюї власної мети бути, що свідчить про перехід від дії утилітарної до дії етичної.

Технічна творчість як одна із соціокультурних практик людини втілює прагнення людини віднайти опертя у світі через дію, виступає формою онтологічного самоздійснення людини. Остання, підкорюючи природу, прагне подолати власну неспеціалізованість (А. Гелен) і тим самим протистоїть природі. Ідеться про олюднення природи, проте чи дійсно варто говорити про перетворення зовнішнього світу на простір духовного укорінення людини?

М. Мерло-Понті у своїй феноменології тіла заперечує ідею природи як зовнішнього феномена до безпосереднього людського існування. За допомогою поняття *плоть світу*, філософ позначає онтологічну взаємопроникність суб'єкта і природи. Людина не протистоїть природі, а є її виразом, її способом бачити саму себе. Тіло-суб'єкт і природний світ взаємно втілюють одне одного. Як зазначає філософ, "світ є тим, що ми бачимо, і все ж ми маємо навчитися його бачити... Отже, цей аргумент мовчки передбачає світ узагалі, істинне саме по собі; воно таємно призивається, щоб дискредитувати наші сприйняття і безладно відкинути їх назад до нашого "внутрішнього життя"..." [11, p. 4–5]. Людина не протистоїть природі – вона є способом, у який природа стає видимою самій собі. Олюднення природи, отже, не означає її підкорення, а є дією взаємного відкриття: світ і людина спів-належать у спільній *плоті видимого*; інакше кажучи, природа *вдивляється* у світ *через* людину. "Плоть (світу або моя власна) – не випадковість, не хаос, а тканина, що повертається до самої себе і узгоджується сама із собою" [11, p. 147].

Ідеї Мерло-Понті продовжені у дослідженні Д. Ейбрама, який звертається до концепту *понад-людського світу*. Він вважає, що людина живе в полі чуттєвої взаємодії з усім живим, і саме через сприйняття олюднює природу, проте не як панівна істота, а як співрозмовник у живому діалозі світу; людська дія стає частиною екологічного діалогу. Дослідник наголошує, що минуле й майбутнє не існують поза тілесним ландшафтом, а розгортаються у самому просторі живої землі: "Саме ця дивовижна відповідність між часовою концепцією ("теперішнім") та просторовим сприйняттям (огортаючим присутнім краєм) пояснює, на мою думку, відносно стабільну та міцну природу цього досвіду ... кожна сприйнята істота – від каміння до вітерця та моєї машини вдалині – здається, вібрує життям і відчуттям. ... Я занурений у світ..."" [5, p. 204]. Ця ідея близька до феноменології *плоті світу* Мерло-Понті, проте Ейбрам переводить її у геоантропологічний вимір, де земля стає носієм часу, а місце виступає тілесною формою пам'яті буття.

Сучасний китайський філософ Цз. Лі у своїй концепції поєднує елементи європейської філософії (передусім кантіанства та феноменології) з духовною спадщиною конфуціансько-даоської традиції. На його думку, олюднення природи не обмежується зовнішнім перетворенням світу, а постає як спів-буття природи і людини, яке полягає у *прозорості*. Долучивши даоський принцип натуралізації людини, філософ обґрунтовує потребу повернення людського буття до природної гармонії. У цьому двосторонньому процесі "олюднення природи – натуралізація людини" закладається нова моральна чутливість / екологічна етика, що унеможливлює експансивне ставлення до світу. "Лі Цзехоу розуміє "олюднення природи" " як процес, спрямований не лише назовні – на перетворення зовнішнього світу, а й усередину, до формування внутрішнього морального й духовного простору людини" [12, p. 8]. Це дозволяє обґрунтовувати технічну творчість як духовно-етичну дію. У цьому контексті особливої ваги набуває поняття *осадження*, яке Цз. Лі визначає як "накопичення й відкладення соціального, раціонального та історичного у внутрішній структурі людини через процес олюднення природи" [12, p. 14]. Це поняття відкриває можливість розуміти людську діяльність / технічну творчість як процес духовного становлення людства протягом тисячоліть.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

Технічна творчість постає не як виключно функціональна діяльність чи технологічна практика, а як спосіб олюднення світу, де соціальне, історичне й духовне *осаджуються* в матеріальній формі предметів, утверджуючи в людині здатність до морального спів-буття. Через акт творення техніка перетворюється на етико-антропологічну подію, у якій людина не лише виробляє речі, а здійснює власну духовну присутність у світі. Як зазначає Цз. Лі, моральне мислення людини формується не апріорно, а в процесі історичного і культурного становлення, коли "емпіричне перетворюється на трансцендентне" [12, p. 18]. Саме досвід виступає підґрунтям етичного самотворення.

Підкріплені ідеалами Просвітництва прагнення людини до всевладдя над природою сформували образ науковця-творця як раціонального деміурга, який прагне опанувати закони світу, усуваючи моральний вимір власної діяльності. У цьому сенсі фігура Нового Прометея – це метафора технічної творчості, що втратила вимір відповідальності, перетворившись на самодостатню силу виробництва і контролю, адже дія творення без любові до творіння стає дією руйнування. Так, іспанський філософ А. Дієґес визначає новий гуманістичний імператив доби техносфери, підкреслюючи потребу у зсуві від заборони до турботи. На його думку, "терпінням і наполегливістю ми досягнемо бажаного – добробуту, справедливості й миру. <> Проблеми, створені технікою, не вирішуються більшою кількістю техніки. … Це потребує не технічних, а культурних змін. Тому не варто перекладати всю відповідальність на вчених і інженерів чи впадати у відчай – слід шукати спільних шляхів дії. І хоча техніка нині важко піддається контролю, вона все ж залишається людським витвором, а отже – підконтрольною суспільству, якщо воно зважиться на рішучі заходи" [8].

Сучасна етика техніки розвиває ідею Г. Йонаса про принцип відповідальності, проте наголошує не лише на обмеженні людської могутності, а й на втілення принципу турботи. Любов до техніки / технології – це не виправдання їхньої могутності, а свідчення моральної зрілості людини, визнання її співпричетності до техно-технологічних наслідків. Це вимагає переосмислення технічної дії у контексті переходу від ідеї панування до ідеї співтворчості, адже техніка / технічна творчість є репрезентацією ставлення людини до природи / світу.

Як зауважує П. Фрейре, *читати світ* – це вчитися мислити критично, перебуваючи / діючи у світі [8]. У цьому сенсі технічна творчість може бути витлумачена як форма дієвого *читання світу*, як процес, у якому людина не лише розкриває буття речей, а й надає їм нових смислів через власну відповідальну дію. Освіта, таким чином, є не передаванням знань, а процесом самотворення, у якому навчання й життя зливаються в єдиний досвід розуміння світу. Створюючи технічний об'єкт, людина фактично навчається *читати* світ у його структурі й закономірностях, відкриваючи в ньому простір власної свободи, адже кожен технічний проєкт є дією осмислення буття.

Ключовим завданням вітчизняного освітнього процесу є формування у молоді не лише соціальних компетентностей, а й життєвого досвіду, укоріненого у духовно-культурній традиції українського народу. Безперечно, сучасна освіта покликана плекати такі чесноти, як громадянська свідомість, патріотизм і моральна відповідальність, як "стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь…" [1]. Серед виховних завдань, на яких наголошується в Концепції національно-патріотичного виховання чільне місце відведене й екологічному вихованню, як "виховання екологічної культури особистості, усвідомлення себе частиною природи, почуття відповідальності за неї як за національне багатство, основи життя на землі" [1].

Отже, технічна творчість має набувати екологічно-гуманістичного змісту, бути

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

не лише інструментом технологічного прогресу, а формою духовного спів-буття людини з природою, у якій національна ідентичність розкривається через дбайливе ставлення до рідної землі. Це виховує у молоді відчуття причетності до спільного світу, усвідомлення єдності людини й природи, що становить змістову основу екологічного та патріотичного виховання. Як слушно зауважує В. С. Крисаченко, "Батьківщина – це пречінь, місце, де вкорінне родинне гніздо і де закопане, образно кажучи, пуповиння людини; там, де її витоки…" [3, с. 343]. Цей образ виразно розкриває глибинний зв'язок людини із Землею як духовно-екзистенційним підґрунтям її буття.

У сучасному освітньому просторі технічна творчість виступає як соціокультурна практика залучення молоді до соціально відповідального творення світу, що реалізується за допомогою шкільних і студентських проєктів, екологічних ініціатив, волонтерських технологічних розробок і програм STEM/STEAM-освіти, які нині набувають особливої значущості в умовах російської агресії. В Україні активно розвиваються STEM-ініціативи, що інтегрують природничо-наукові, технологічні, інженерні й гуманітарні дисципліни [13]. Такі форми діяльності демонструють, що технічна творчість виходить за межі інструментального навчання, реалізуючи принцип турботи про людину. Молодь, створюючи технічні рішення, спрямовані на екологічну сталіть та безпеку, опановує не лише технологічні компетентності, а й бере участь у творенні спільного блага. "Вітчизняна освіта покликана ініціювати новаторські, інноваційні, евристичні підходи, які відповідали б на виклики сьогодення й узгоджувалися із перспективами майбуття. Відтак цілком очевидно, що індекс фахової дієздатності вченого-освітянина визначає знаходження оптимальних пропорцій між опертям на вимоги чинного суспільного буття та ініціюванням обґрунтованих перспективних нововведень" [4, с. 107]. Це дозволяє говорити про формування нової освітньої парадигми, покликаної посилити культурну та національну ідентичність української спільноти. Ідеться про формування осмисленого патріотизму, у якому любов до Батьківщини виражається насамперед в компетентній і відповідальній праці, з метою збереження й посилення української держави.

Висновки. У сучасному світі техніка дедалі частіше постає як раціональний механізм, що підпорядковує собі людську діяльність і віддаляє людину від її творчої сутності. Проте звернення до первісного змісту технічної творчості (*techne*) відкриває її як мистецтво бути, де технічна дія стає не лише засобом перетворення дійсності, а формою духовного самопізнання і самотворення життєвого світу людини. У цій площині техніка перестає бути суто інструментом і набуває статусу онтологічного посередника між людськими прагненнями й буттям світу. Як природовідповідна форма діяльності, технічна творчість відтворює гармонію між технологічною раціональністю та етикою відповідальності.

Виховний потенціал технічної творчості полягає у формуванні здатності людини мислити конструктивно й відповідально, долаючи спокусу механічної ефективності. Залучення до технічної діяльності формує досвід спів-буття, у якому процес творення світу речей / артефактів не повинен руйнувати спільно-світ людини і природи; технічна творчість безперечно пов'язана із творенням і ствердженням національної спільноти. Саме в цьому вимірі технічна творчість перетворюється на морально-виховну дію, у якій формується людина, яка творить майбутнє своєї держави й культури. Технічна творчість виступає онтологічною подією присутності людини у світі й водночас формою її самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки України 2022. *Концепція національно патріотичного виховання в системі освіти України* ; затверджена Наказом МОН

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

України № 527 від 06. 06. 2022. Доступно : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>. [07 Серпень 2025].
2. Арістотель, 2000, *Політика*, пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ : *Основи*, 239 с. Доступно : <https://chtyvo.org.ua/authors/Aristotle/Polityka/>. [07 Серпень 2025].
3. Крисаченко, ВС 1996, 'Природа в українській духовності'. *Феномен української культури: методологічні засади осмислення*, Київ : *Фенікс*, с. 335–356.
4. Самчук, ЗФ 2005, 'Світоглядні азимути освітньої навігації в умовах сучасного суспільного простору України', *Філософія освіти*, № 2, с. 95–109.
5. Abram, D 1996, *The Spell of the Sensuous: Perception and Language in a More-Than-Human World*. New York: *Pantheon Books*, 326 p. Available from : <https://archive.org/details/the-spell-of-the-sensuous-perception-and-language-in-a-more-than-human-world/page/n9/mode/2up>. [07 August 2025].
6. Alexandratos, FS 2021, 'The Structure of Human Action as a Criterion for Social Analysis', *European Journal of Pragmatism and American Philosophy*, XIII-2, Available from : <https://journals.openedition.org/ejpap/2553>. [07 August 2025].
7. Dessauer, F 2017, *Philosophie der Technik*, Hrsg. von A. Bamme. Marburg : *Metropolis-Verlag*, 392 p.
8. Dieguez, A (n.d.), *Tecnología y responsabilidad*, pp. 189–200. Available from : <https://files.core.ac.uk/download/pdf/38842595.pdf192>. [07 August 2025].
9. Freire, P 2005, *Pedagogy of the Oppressed,* New York ; London, 183 p. Available from : <https://envs.ucsc.edu/internships/internship-readings/freire-pedagogy-of-the- oppressed.pdf>. [07 August 2025].
10. Heidegger, M 1977, *The Question Concerning Technology and Other Essays*, transl. and with an introd. W. Lovitt. New York: *Harper & Row*, pp. 3–35.
11. Merleau-Ponty, M 1968, *The Visible and the Invisible. Edited by Claude Lefort*. Tansl. A. Lingis. Evanston, IL: *Northwestern University Press*, 284 p.
12. Rosker, JS 2020, *Becoming Human: Li Zehou's Ethics*. Leiden – Boston : *Brill*, 332 p.
13. United Nations Development Programme in Ukraine (UNDP Ukraine) 2023, 'Developing STEM and educational innovations amid war', *UNDP Ukraine*, 5 September 2023. Available from: <https://www.undp.org/ukraine/stories/developing-stem-and-educational-innovations-amid-war>. [07 August 2025].

References:

1. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy 2022, *Kontseptsiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy (The Concept of National and Patriotic Education in the System of Education of Ukraine)*, zatverdzhena Nakazom MON Ukrainy № 527 vid 06.06.2022, Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>. [07 Serpen 2025].
2. Aristotel, 2000, *Polityka (Politics)*, transl. from Ancient Greek & forew. by O. Kysliuk, Kyiv: *Osnovy*, 239 s. Available from : <https://chtyvo.org.ua/authors/Aristotle/Polityka/> [07 Serpen 2025].
3. Krysachenko, VS 1996, 'Pryroda v ukrainskii dukhovnosti (Nature in Ukrainian Spirituality)', *Fenomen ukrainskoi kultury: metodolohichni zasady osmyslennia (The Phenomenon of Ukrainian Culture: Methodological Principles of Comprehension)'*, Kyiv : *Feniks*, s. 335–356.
4. Samchuk, ZF 2005, 'Svitohliadni azymuty osvitnoi navihatsii v umovakh suchasnoho suspilnoho prostoru Ukrainy (Worldview Azimuths of Educational Navigation in the Contemporary Social Space of Ukraine)', *Filosofiia osvity (Philosophy of Education)*, no. 2, pp. 95–109.
5. Abram, D 1996, *The Spell of the Sensuous: Perception and Language in a More-Than-Human World*. New York: *Pantheon Books*, 326 p. Available from : <https://archive.org/details/the-spell-of-the-sensuous-perception-and-language-in-a-more-than-human-world/page/n9/mode/2up>. [07 August 2025].
6. Alexandratos, FS 2021, 'The Structure of Human Action as a Criterion for Social Analysis', *European Journal of Pragmatism and American Philosophy*, XIII-2, Available from : <https://journals.openedition.org/ejpap/2553>. [07 August 2025].
7. Dessauer, F 2017, *Philosophie der Technik*, Hrsg. von A. Bamme. Marburg : *Metropolis-Verlag*, 392 p.
8. Dieguez, A (n.d.), *Tecnología y responsabilidad*, pp. 189–200. Available from : <https://files.core.ac.uk/download/pdf/38842595.pdf192>. [07 August 2025].

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

9. Freire, P 2005, *Pedagogy of the Oppressed,* New York ; London, 183 p. Available from : <https://envs.ucsc.edu/internships/internship-readings/freire-pedagogy-of-the- oppressed.pdf>. [07 August 2025].
10. Heidegger, M 1977, *The Question Concerning Technology and Other Essays*, transl. and with an introd. W. Lovitt. New York: *Harper & Row*, pp. 3–35.
11. Merleau-Ponty, M 1968, *The Visible and the Invisible. Edited by Claude Lefort*. Tansl. A. Lingis. Evanston, IL: *Northwestern University Press*, 284 p.
12. Rosker, JS 2020, *Becoming Human: Li Zehou's Ethics*. Leiden – Boston : *Brill*, 332 p.
13. United Nations Development Programme in Ukraine (UNDP Ukraine) 2023, 'Developing STEM and educational innovations amid war', *UNDP Ukraine*, 5 September 2023. Available from: <https://www.undp.org/ukraine/stories/developing-stem-and-educational-innovations-amid-war>. [07 August 2025].

Прорецензовано / Reviewed *27.08.2025*
Рекомендовано до друку / Recommended for publication *22.09.2025*